

Nikolai André Rødal

Mussolinis maktovertakelse i norsk media

En kronologisk analyse av norske aviser ca. 1922-1923

Bacheloroppgave i Historie

Veileder: Karl Erik Haug

Mai 2021

Nikolai André Rødal

Mussolinis maktovertakelse i norsk media

En kronologisk analyse av norske aviser ca.
1922-1923

Bacheloroppgave i Historie
Veileder: Karl Erik Haug
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for moderne samfunnshistorie

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon	2
1.1 Innledning.....	2
1.2 Problemstilling.....	3
1.3 Metode og kildevalg	3
1.4 Litteratur og tidligere forskning	4
2. Hoveddel	5
2.1 Bakgrunn	5
2.1.1 Mussolini	5
2.1.2 Utviklingen av fascismen	6
2.1.3 Italias politiske klima	8
2.2 Norske aviser	9
2.2.1 Nationen	11
2.2.2 Social-Demokraten/ Arbeiderbladet	13
2.2.3 Morgenbladet.....	14
2.2.4 Oppfattelsen av fascismen	17
2.3 Ett år senere – hva har endret seg?	19
2.3.1 Nationen	19
2.3.2 Arbeiderbladet	22
2.3.3 Morgenbladet.....	24
2.3.4 Refleksjon	27
3. Konklusjon	30
4. Litteraturliste.....	33

1. Introduksjon

1.1 Innledning

Mussolinis overtakelse av makten i Italia var en stor begivenhet i italiensk og internasjonal historie, en begivenhet som hadde store ringvirkninger både innad i Italia, og i utlandet. Mussolini hadde lenge hatt lyst til å regjere, som Göran Hägg beskriver det; «Fra 1915 av traktet han etter én ting – makt.»¹ Av noen ble Mussolini beundret for hans sterke personlighet og hans villighet til å ta kontroll av situasjonen i Italia, hvor de etter første verdenskrig hadde slitt med en serie av svake, liberale regjeringer. Av andre ble Mussolini sett på som egosentrisk, maktsyk og som en fare for internasjonal fred. Disse synene er hovedsakelig basert på politiske meninger, hvorav den politiske venstresiden på tiden som sosialister, marxister og kommunister sto i sterk opposisjon mot fascismen, mens den politiske høyresiden bestående av konservative og reaksjonære partier, ble mer vennlige mot Mussolini og fascismen grunnet deres felles mistro til sosialismen, og denne politiske spliden kommer frem i løpet av denne oppgaven. Dekningen av Mussolinis maktovertakelse i norske aviser tydeliggjør den ganske naturlige splittelsen i oppfattelse av Mussolini og fascistene, som er basert på den politiske tilhørigheten til en avis eller et blad.

Det politiske klimaet i Italia var på tiden veldig kaotisk, med stor splittelse både i parlamentet og i samfunnet for øvrig. Etter første verdenskrig ble ikke de territoriale løftene til Italia holdt, og de fikk bare deler av de områdene de var lovet.² Dette skapte stor politisk uro, og mange av faksjonene som hadde vært forkjempere for intervensjon i krigen snudde nå mot regjeringen. Dette var de perfekte omgivelsene for fascismen å blomstre i, som oppsto ut fra Mussolinis og andre nasjonalistiske politikeres mistillit til regjeringen, en mistillit som

---

¹ Hägg 2008, s.12

² Clark 2014, s.40

fortsatte å vokse blant befolkningen, og som ledet fascismen til å vokse seg større. Den tidlige dekningen av fascismen beskriver dem som banditter, mens det to år senere tar makten i Italia, og den norske pressen beskriver dem som både folkehelter og folkefiender.³ Fascismen blir beskrevet på mange forskjellige måter i norsk presse, og dette leder til spørsmålet; hadde den norske pressen egentlig forstått hva fascismen var?

1.2 Problemstilling

Denne bacheloroppgaven vil gå dypere inn i den norske mediehistorien, med fokus på tre forskjellige norske avisers reaksjon til Mussolinis maktovertakelse ved marsjen mot Roma i oktober 1922, og se hvordan politisk tilhørighet påvirker forestillingen som skapes i de forskjellige avisene, samt hvordan fascismen som ideologi blir oppfattet. Hvordan ble dekningen av Mussolinis maktovertakelse påvirket av politisk bias innen norsk media?

1.3 Metode og kildevalg

I denne bacheloroppgaven vil vi anvende tre norske aviser; Nationen, Morgenbladet og Social-Demokraten/Arbeiderbladet som hovedkilder, og gå dypere inn i deres dekning av Mussolinis maktovertakelse. Vi har valgt å dra frem to utgaver fra hver avis med litt tidsrom imellom dem, for å kunne vise hvordan avisens holdning til Mussolini og fascistene endret seg over tid. Oppgavens fokus ligger på å vise forskjeller i hvordan Mussolinis maktovertakelse ble oppfattet av de forskjellige avisene i Norge, og hvordan dette igjen skiller seg fra vårt moderne syn på disse hendelsene. Dette blir gjort ved anvendelse av historisk metode, hvor vi har basert diskusjonen på en kronologisk gjennomgang av de tre avisene Nationen, Social-Demokraten/Arbeiderbladet og Morgenbladet. Grunnen til at vi har fokusert på akkurat disse tre avisene er at de alle er relativt store aviser som snakker for en del av befolkningen: Morgenbladet var på denne tiden et av de største konservative bladene og talerør for Høyre, Nationen representerte Bondepartiet, mens Social-Demokraten/Arbeiderbladet representerte det norske Arbeiderpartiet.

---

³ Alarm, 16. mai 1921; Arbeiderbladet, 23. november 1923; Nationen, 30. oktober 1923

Styrker ved å fokusere på disse tre avisene, er at vi får en mer detaljert oppgave, hvor hver avis har kunnet blitt analysert til en stor grad, i forhold til om vi skulle ha sett på flere aviser og fått en mer overfladisk vurdering. Dette kan dog være begrensende for oppgaven, siden det gir oss færre perspektiver på hendelsen, og er dermed mindre representativt for grupper utenfor de spesifikke politiske identitetene som dekkes av Morgenbladet, Nationen og Social-Demokraten/Arbeiderbladet.

1.4 Litteratur og tidligere forskning

Verkene som har blitt anvendt i denne bacheloroppgaven, er alle brukt for å skaffe bakgrunnsinformasjon om Mussolini, hendelsene i Roma og det følgende året, og bakgrunn for avisene som vi fokuserer på i denne oppgaven. Hovedformålet med litteraturvalgene er altså å gi kontekst til avisartiklene som blir diskutert som kilder i denne oppgaven.

«*Mussolini*» av Martin Clark er en biografi om Mussolini, med fokus på Mussolinis personlighet og politiske manøvrering, og gir nyttig info angående Mussolinis religion, personlige meninger og oppbyggingen av fascismen. Vi har valgt å anvende «*Mussolini*» fordi den er tilgjengelig via NTNUs universitetsbibliotek/oria, og den gir en moderne tolkning av Mussolini hvor nyere forskning er anvendt. «*Mussolini: En studie i makt*» av Göran Hägg er skrevet som en biografi som ønsker å skinne et nytt lys på Mussolini, og Hägg har skrevet mye om både den unge Mussolini og hans politiske karriere. Denne boken gir oss et annet perspektiv enn det Clark har, med hovedfokus på eldre italienske kilder, noe som gir oss et bredere perspektiv. Vi har valgt å anvende «*Mussolini: En studie i makt*» først og fremst fordi den ble anbefalt til meg av min veileder, Karl Erik Haug, men også på grunn av at den er tilgjengelig via universitetsbiblioteket ved NTNU og at den inneholder en mer moderne tolkning på Mussolinis liv og marsjen mot Roma.

I tillegg til disse har vi brukt to pressehistoriske bøker; «De der ute - vi her hjemme» av Anne Hege Simonsen og «Norsk presses historie 1660-2010 vol.4» av Hans Fredrik Dahl. «De der ute - vi her hjemme» er fokusert på utenriksdekningen i Morgenbladet og to andre aviser, og hjelper oss med å gi bakgrunn til Morgenbladet. «Norsk presses historie 1660-2010» (vol.4)

handler om norske aviser, og forteller litt om hvert blad. Disse bøkene gir et innblikk i fortiden til noen av Norges aviser, og er brukt for å gi bakgrunn og kontekst til de avisene som vi har fokusert på i denne teksten. Grunnen til at disse to bøkene er valgt er at de begge var tilgjengelige via universitetsbiblioteket og er relevante for undersøkelse på kildenes bakgrunn, mens «Norsk presses historie 1660-2010» ble anbefalt av min veileder.

2. Hoveddel

2.1 Bakgrunn

2.1.1 Mussolini

Mussolini ble født 29. Juli 1883 i en landsby i Romagna-regionen av Italia.⁴ Mussolinis oppvekst var preget av hans anarkistiske fars sterke politiske meninger. Mussolini var fra liten av motstander av middelklassen grunnet hans fattige oppvekst, noe som tidlig ledet han mot sosialismen.⁵ Mussolini var sosialist fra en ung alder, og etter hans militærtjeneste i 1905 kan hans politikk beskrives som anti-militaristisk og anti-monarkistisk, og han kan på mange måter beskrives som en klassisk revolusjonær sosialist som er inspirert av filosofer som Karl Marx og Friedrich Nietzsche.⁶

Mussolini arbeidet innen flere yrker, fra lærer til soldat, journalist og politiker. Mussolini ble i desember 1912 redaktør for *Avanti!*, den italienske sosialismens hovedorgan, hvor han var en aktiv anti-krigsk røst.⁷ I begynnelsen av første verdenskrig, etter at Italia hadde valgt å stå på sidelinjen til tross for deres allianse med Tyskland og Østerrike, vokste det frem en vinge av den italienske venstresiden som ble kalt for intervensjonistene.⁸ De mente at Italia burde bli med i krigen på Frankrike og Storbritannias side, delvis for å terge frem en sosialistisk revolusjon i Tyskland.⁹ Mussolini støttet denne ideen, som så han forlate sin tidligere motstand mot krig, og publiserte i oktober 1914 en lederartikkel i *Avanti!* hvor han kritiserte regjeringens nøytralitet, og advokerte for at Italia skulle erklære krig mot keiserdømmene.

---

⁴ Clark 2014, s.8

⁵ Ibid, s.9

⁶ Ibid, s.12

⁷ Hägg 2008, s.48

⁸ Hägg 2008, s.56

⁹ Ibid, s.56

Dette ledet til at han fikk sparken fra *Avanti!*, og i november samme år startet han opp avisen *Il Popolo d'Italia* (Italias folk) som var sterkt for første verdenskrig, og som han etter hvert gjorde til fascistenes hovedorgan.¹⁰

Mussolini var i sine yngre dager en forkjemper for det han i sine senere år ble kjent for å kjempe mot. Hans politiske u-sving kan sies å ha blitt drevet av maktlyst, og at grunnen til at han endret sine politiske meninger såpass mye hadde å gjøre med pragmatiske avgjørelser som endret retningen hans, og som til slutt ledet til etableringen av fascismen og Mussolinis maktovertakelse.

2.1.2 Utviklingen av fascismen

Mussolini brukte avisen sin til å danne støtte bak intervensjonismen, og ble etter hvert talsperson for bevegelsen. Da Italia erklærte krig, brukte Mussolini dette til å skaffe seg flere følgere, samtidig som han skaffet kontakter som senere ville hjelpe ham å starte fascistbevegelsen; *arditiene*.¹¹ Arditiene var et regiment i militæret, og var utenom det en velorganisert gruppe av erfarne soldater, med den senere ikoniske svartskjorten som hovedpunkt i uniformen deres, og de var viktige for utviklingen av fascismen.¹² Ifølge Clark, var det i denne perioden at Mussolini utviklet de grunnleggende prinsippene for fascismen, slik som bruk av journalisme til å styrke maktposisjoner (propaganda), mistilliten til det sittende regimet, og troen på at det var nødvendig med en krig for å forene Italia som nasjon.¹³

Fascismen har ikke en fast startdato, den ble ikke grunnlagt av noen, men er heller en ideologi som gradvis utviklet seg, og som stadig forandret seg basert på situasjonen den fant seg i. Det er dermed også vanskelig å definere fascismen, og hverken Clark eller Hägg gir noen spesifikk definisjon. Ut fra det jeg har lest, ville jeg definert fascisme som en autoritær, anti-sosialistisk/kommunistisk ideologi hvor styrke og samhold blir sett på som viktige verdier i et samfunn. Fascismen motstrider ideen om klassekamp, og foreslår heller klassesolidaritet, hvor klassene må hjelpe hverandre og lojalitet til nasjonen blir satt foran lojalitet til klasse.

---

¹⁰Ibid, s.59

¹¹ Hägg 2008, s.88

¹² Ibid, s.88

¹³ Clark 2014, s.29

Fascismen er også kjennetegnet av en korporativ stat, altså at samfunnet blir delt opp i forskjellige korporasjoner/unioner basert på hvilket arbeid man utfører.¹⁴ Fascismens versjon av en korporativ stat var mer autoritær enn andre, og innebar tvunget medlemskap i disse korporasjonene.¹⁵ Det bør legges vekt på at fascismen gikk igjennom flere faser, og at denne definisjonen fokuserer på det som går igjen i fasene.

Den italienske fascismen blir ofte sammenlignet med nazismen, men selv om de har mange fellestrekk og nazismen er inspirert av fascismen, har de noen vesentlige forskjeller. Nazismen beskrives ofte som en form for fascisme siden de deler mange av de samme grunnprinsippene, altså de som er nevnt i definisjonen ovenfor. Hovedforskjellen på de to er at fascismen ikke var basert på raseteori, mens nazismen var basert på anti-semittisk retorikk og ideen av at mennesket er delt opp i raser, noe Mussolini mente var gammeldags og som han senere oppfordret Hitler til å gi opp.¹⁶

Til å begynne med var fascismen en samling av flere ideologier; syndikalister, intervensjonister og andre ideologier som ikke passet inn hos de andre retningene i Italia, og over tid utviklet de et fellesskap basert på at de ikke var redd for bruk av vold. Fascisme utviklet seg fra en spredt gruppe utenforstående til en sentralisert ideologi med et politisk parti, og fascistpartiet ble til under Mussolini i 1921.¹⁷ Fascismen under Mussolini var kontrollert av ham, og den endret seg basert på hva Mussolini mente var nødvendig for å skaffe mer politisk innflytelse.¹⁸ «Il Duce ha sempre ragione» var et ordtak som ble flittig brukt i Italia mens han var leder, og betyr «Lederen har alltid rett».¹⁹ Dette viser hvordan Mussolini bygde opp seg selv som en nesten overmenneskelig leder for den forente fascistiske bevegelsen og etter hvert den italienske staten, hvor alle ser opp til han og hører på hans kommando.

---

¹⁴ Ibid, s.109

¹⁵ Ibid, s.110

¹⁶ Ibid, s.183

¹⁷ Ibid, s.54

¹⁸ Ibid, s.55

¹⁹ Hägg 2008, s.153

2.1.3 Italias politiske klima

Etter første verdenskrig var det politiske klimaet i Italia preget av splittelse, og det var flere svake regjeringer i løpet av perioden 1918-1922 som ikke klarte å få igjennom noen store forandringer i et Italia som var herjet av misnøye blant befolkningen og politisk polarisering.²⁰ Italia var en relativt ny nasjon i likhet med Tyskland, og hadde gjennomgått store samfunnsendringer i løpet av tidsperioden fra ca. 1870-1918. Spesielt Nord-Italia forandret seg mye på grunn av sterk industrialisering, og skapte et miljø hvor bedriftseiere og arbeidere ofte var i konflikt over arbeidsforhold. Dette er lignende resten av Europa på denne tiden, og skapte grobunn for en stor vekst i sosialistisk og kommunistisk støtte i Italia, hvor sosialistene i 1922 hadde ca. en fjerdedel av stemmene, mens kommunistpartiet var et mindre parti som ble støttet av Sovjetunionen og drev paramilitære kampgrupper i likhet med fascistene.²¹ Den regjerende koalisjonen av liberale partier var også svært splittet, og klarte ikke å skape en sterk nok regjering til å kunne regjere ordentlig, og mange tenkte at det bare var et spørsmål om tid før en ny regjering kom til spissen.

På den italienske høyresiden var det største partiet det katolske partiet, som hadde en lignende oppslutning til sosialistpartiet, på omtrent en fjerdedel av stemmene. Det katolske partiet var det mer tradisjonelle italienske partiet, og siden det var et parti som var lojal mot paven fremfor Italia som nasjon, var det også sett på som anti-nasjonalistisk. Dette er hovedgrunnen til at det katolske partiet ikke samarbeidet med resten av høyresiden, siden både Mussolinis fascistparti og de andre nasjonalistiske partiene sto i strid med det katolske partiets prioriteringer.²² Fascistene var i utgangspunktet villige til å samarbeide med det katolske partiet, men katolikkenes anti-nasjonale holdning gjorde det umulig for dem å samarbeide. Fascistpartiet var et relativt lite politisk parti, med lav oppslutning i parlamentet før Mussolini tok makten, men var likevel kjent i Italia grunnet deres harde linje utenfor politikken, hvor de paramilitære svartskjortene ofte kom i konflikt med kommunistiske grupper. Disse sammenstøtene var med på å styrke den politiske polariseringen i Italia, hvor kampen mellom fascistene og kommunistene fikk en stor innvirkning på forholdet mellom borgerklassen og arbeiderklassen i Italia.²³

---

²⁰ Ibid, s.120-122

²¹ Ibid, s.121

²² Ibid, s.122

²³ Ibid, s.122

I oppbyggingen til marsjen mot Roma hadde disse konfliktene blitt hyppigere og mer alvorlige, noe som sannsynligvis er relatert til de store streikene og fabrikkokkupasjonene som ble utført av sosialistiske arbeiderorganisasjoner under den liberale Giolitti-regjeringen i 1921-22. Disse streikene var resultat av økonomisk oppgang, som ga arbeidere muligheten til å protestere mot de foreldede praksisene i italienske fabrikker, selv om mange i lengden kunne se for seg at dette ville utvikle seg til en kommunistisk revolusjon lignende den i Russland.²⁴ Dette skapte frykt blant borgerskapet i Italia, som i frykt for revolusjon vendte seg i større grad mot fascismen, noe som ledet til en stor økning av fascistiske sympatisører og partimedlemmer i løpet av 1922.²⁵ Denne støtten fra borgerskapet var viktig for at Mussolini kunne gjennomføre marsjen mot Roma, ettersom det italienske borgerskapet var en viktig støttespiller for å holde på makten i Italia.

2.2 Norske aviser

Norske aviser på 1920-tallet var hovedsakelig politiske talerør, og var i omtrent alle tilfeller drevet av eller i tett samarbeid med norske politiske partier. Norge, på linje med andre land på tiden, var preget av ideologiske konflikter, og den stadig voksende venstrevingen bestående av kommunister, sosialister og sosial-demokrater, sto i opposisjon til mer konservative ideologier. Eksempler på aviser som ble drevet i samarbeid med politiske partier er to av de avisene som blir brukt som kilde i denne oppgaven; Social-Demokraten/Arbeiderbladet som var drevet og redigert av det sosialistiske Arbeiderpartiet, og Morgenbladet, som hadde sterke bånd med partiet Høyre, og ble ansett som hovedorganet for det konservative media.²⁶

Morgenbladet var som nevnt ovenfor hovedorganet til partiet Høyre, og hadde med dette et mer konservativt perspektiv. Morgenbladet var lenge en av de største avisene i landet, med sin storhetstid under Christian Friele i 1860-70-årene som hovedorgan for staten og embetsmenn, og utviklet seg under denne tiden til å bli det største politisk konservative bladene i landet.²⁷ Morgenbladet var en avis som satte fokus på utenrikspolitisk dekning, med flere egne

---

²⁴ Ibid, s.122

²⁵ Ibid, s.122

²⁶ Simonsen 2006, s.8, s.44

²⁷ Dahl 2010, s.220

korrespondenter i utlandet, samt samarbeid med flere internasjonale nyhetsbyråer.²⁸ En av grunnene til dette kan være Carl Joachim Hambros involvering med avisen. Hambro var redaktør i Morgenbladet fra 1913-1919, og var medlem av styret frem til 1933. Hambro var også leder i partiet Høyre fra 1926-1957, og leder av den norske utenrikskomiteen fra 1925-1945.²⁹ Hambro symboliserer på mange måter Morgenbladets verdier, ettersom han var sterkt engasjert i norsk utenrikspolitikk, og var en langtidsmedlem av partiet Høyre.

Social-Demokraten/Arbeiderbladet ble stiftet i 1884 under navnet Vort Arbeide.³⁰ Det var som nevnt hovedorganet til Arbeiderpartiet, og var skrevet for den politiske venstresiden. Social-Demokraten endret navn til Arbeiderbladet i 1923, og er dermed referert til under begge navn i denne teksten. Bladet ble den ledende arbeideravisen i løpet av 1920-årene, og Arbeiderpartiets medlemsstatus i den Kommunistiske Internasjonale symboliserer at avisen var sterkt støttende til den internasjonale kommunistbevegelsen.³¹ Dette har så klart innvirkning på hvordan bladet skriver om hendelsene i Italia, siden de naturligvis støtter sosialistenes motstand mot fascismen, noe som vi ser i det som blir skrevet i artiklene vi tar for oss i denne teksten.

Nationen ble stiftet i 1918, og var dermed en veldig ny avis i 1922. Til tross for dette fikk de raskt mange lesere, ettersom de raskt ble et av de viktigste bladene for norske bønder, med et blandet fokus på bøndenes saker og utenrikspolitiske hendelser.³² Avisens navn ga også inntrykket av at det var en mer ideologisk avis, og tiltrakk seg dermed også nasjonalister. Nationen ble stiftet som en reaksjon til den voksende arbeiderklassen i Norge, som mange bønder så på som en trussel mot den norske bondekulturen.³³ Nationen var dermed en motstander av den politiske venstresiden helt fra starten av, noe som gjorde det naturlig for dem å støtte den reaksjonære fascismen ettersom de var på samme side mot sosialistene. Nationens redaktør i perioden 1918-1942, Thorvald Aadahl, var en ivrig støttespiller til Vidkun Quisling i Norge, og var støttende til både nazismen og fascismen i utlandet, og ble

---

²⁸ Simonsen 2006, s.8

²⁹ Thyness 2009

³⁰ Dahl 2010, s.78

³¹ Ibid, s.78

³² Kjekstad 2018

³³ Ibid

tiltalt etter krigen ved landssvikoppgjøret hvor han ble frikjent.³⁴ Hans innflytelse på Nationens grunnlag var stor, og han var en viktig karakter i deres utvikling til å bli et fascistvennlig konservativt blad. Nationen kan altså beskrives som en avis for norske bønder, med innslag av antisosialisme og beundring av fascismen og nazismen.

Fascismen var et ukjent fenomen i Norge på begynnelsen av 1920-tallet, og den første gangen det blir nevnt i norsk presse er i den kommunistiske avisen Alarm den 16. Mai 1921. De skriver: «Den «store» norske digter Nils Kjær som for tiden opholder sig i Italia, har i en gudbenaadet stund tatt «det lykkelige valg» at vælge sit forbillede – sine helgener – i den fasciistiske morder- og forbrydelsessammenslutning.»³⁵ Denne skildringen viser at fascistene var kjent for norske kommunister som en morderbande, og viser at man var klar over den voldelige naturen til fascismen helt fra begynnelsen av. En annen ting som er verdt å nevne er at Nils Kjær, en kjent norsk dikter, sympatiserte med og romantiserte fascismen. Dette forteller oss at fascismen allerede hadde landet som ideologi i Norge, men siden den ikke er nevnt tidligere er det mulig å anta at fascismen var relativt ukjent blant folk flest. Fascismen dukker opp litt her og der i løpet av det første året etter det først ble nevnt, men det var fra 31. oktober 1922 at fascismen virkelig ble et tema i norsk media.

2.2.1 Nationen

1. November, 1922

Dagens utgave av Nationen blir utgitt, med en beskrivelse av hendelsene i Italia på avisens forside. Dette er store nyheter, og flere nasjonale aviser skriver artikler om deres første reaksjoner til det nye regimet i Italia. I Nationens utgave blir Mussolinis maktovertakelse beskrevet som en stor folkefest, de skriver at «Da Mussolini forlot Kvirinalet etter at ha hatt foretræde for kongen, var han gjenstand for begeistrede ovationer fra store menneskemasser.»³⁶ Dette betyr altså at Mussolini ble godt mottatt i Roma, selv om folkemengden sannsynligvis var mest bestående av fascistere. Nationen skriver også at

---

³⁴ Dahl 2010, s.233

³⁵ Alarm, 16. mai 1921

³⁶ Nationen, 1.nov 1922

folkemengde ropte «Leve Italia, leve kongen, leve fascismen!»³⁷, som også peker mot at det var et stort fascistisk oppmøte.

Kommunistenes reaksjon på hendelsene blir også nevnt til en viss grad, og det blir skrevet: «Landsorganisationen har advart arbeiderne mot at følge den opfordring til generalstreik som er utgaat fra det kommunistiske landsstyre, idet det samtidig henstilles til arbeiderne at forholde sig i ro og med tillid imøtese fremtiden».³⁸ Dette utdraget forteller oss at kommunistene hadde prøvd å sette i gang en generalstreik i Italia for å demonstrere mot fascistenes maktovertakelse, og at det ble sett ned på av landsorganisasjonen i Italia. Nationen nevner også at «ved midnatstid kom det til et nyt sammenstøt mellem fascister og kommunister»³⁹, og at det endte med åtte mennesker drept og flere såret. Kommunistenes reaksjon blir av Nationen beskrevet som voldelig.

Nationen nevner at Mussolinis utenrikspolitikk ifølge han skal være i henhold til Italias «ære og værdighet»⁴⁰, samt at Frankrikes posisjon til det nye regimet er nøytral, men avventende. Nationen hevder også å ha fått fatt tak i noen telegrammer sendt mellom Mussolini og en av de andre fascistiske lederne, D'Annunzio, hvor de nevner at «den nye regjeringens utenrikspolitikk vil bli fast og bestemt, uten dog at være utfordrende, og at den vil være preget av loyale venskapsfølelser overfor de allierte.»⁴¹ Det at disse telegrammene fra 31. oktober 1922 er tilgjengelige dagen etter de er sendt, viser at dette sannsynligvis er gitt til media fra fascistene, og er et forsøk fra Mussolini på å komme på den gode siden til de allierte.

Nationen setter fokus på folkets støtte til Mussolini, og beskriver ham ikke som en diktator som tok makten med tvang, men heller som en folkets mann som frigjør dem fra den svake regjeringen som hadde kommet før ham. Nationen virker som at de godtar at fascistene tok makten på udemokratisk vis på grunn av at Mussolini ses på som en konservativ leder som var ønsket av folket, men også på grunn av Mussolinis anti-sosialistiske ideer som gjør det

---

³⁷ Ibid

³⁸ Ibid

³⁹ Ibid

⁴⁰ Ibid

⁴¹ Ibid

naturlig at Nationen vil støtte Mussolini over hans hovedsakelig sosialistiske motstandere. Nationen tar nok mer Mussolini sin side i saken, men artikkelen er fortsatt relativt objektiv. Det er også verdt å nevne at dette er den første reportasjen til Nationen på hendelsene, og den er dermed rå og mangler mulige detaljer som kommer ut i ettertid.

2.2.2 Social-Demokraten/ Arbeiderbladet

Social-demokraten er som nevnt tidligere et organ av Det Norske Arbeiderpartiet, og har med dette en naturlig støttende tilnærming til arbeiderklassen og sosialistene i Italia. Dette reflekteres i begynnelsen av en artikkel i deres utgave fra 31. oktober 1922, hvor de setter søkelyset på arbeiderklassens reaksjon til fascistenes okkupasjon av Italia. Social-Demokraten nevner noe som ingen av de andre avisene nevner ved ord, nemlig at fascistenes første gjøremål var å «undertrykke alle blade som ikke er fascistiske baade i Rom og i Milano»⁴². De skriver også at «Arbeiderne er først nu begyndt at vaakne til forstaaelse av stillingens alvor og har besluttet at opta en alvorlig kamp mot fascistene.»⁴³ De skriver at arbeiderklassen nå tok opp kampen med fascistene, delvis ved hjelp av generalstreiker proklamert av både kommunistene og sosialistene i protest mot fascistene.⁴⁴

Social-Demokraten skriver at «Mussolinis plan er øieblikkelig at oppløse parlamentet og utskrive nye valg, men at valgene først skal ske om nogen maaneder og man i mellemtiden skal regjere uten parlament.»⁴⁵ De fortsetter med «Skulde valgene gaa fascisterne imot, tænker man at oppløse det nyvalgte kammer og ikke slutte med at oppløse og vælge paany før man har opnaadd en fascistisk majoritet.»⁴⁶ Det virker som at Social-Demokraten er redd for at Mussolini skal tvinge fascistene inn i regjering, og at de dermed er en øyeblikkelig og stor trussel mot demokratiet og arbeiderklassen i Italia. De kritiserer derfor Mussolini for å ville ha makten for seg selv, og for å underbygge arbeiderklassen ved å utestenge sosialistiske og kommunistiske partier fra å være med i regjering. Social-Demokraten skriver at katastrofe nærmer seg Italia, og at de innen kort tid vil være i midten av en borgerkrig.⁴⁷ De skriver også

---

⁴² Social-Demokraten, 31. oktober 1922

⁴³ Ibid

⁴⁴ Ibid

⁴⁵ Ibid

⁴⁶ Ibid

⁴⁷ Ibid

om Frankrikes syn på den utenrikspolitiske situasjonen til Italia, og nevner at man er håpefull på en ny italiensk renessanse hvor folket står opp mot den gamle, ineffektive regjeringen, mens man samtidig er redd for en aggressiv og uforutsigbar nabo i Middelhavet. De nevner at Mussolini allerede på denne tiden hadde begynt å formulere krav om Tunisia, samt å gjøre det klart at han ville invadere Dalmatia, med en basis i italiensk patriotisme.⁴⁸

Social-Demokratens skildring av Mussolinis maktovertakelse er preget av den sosialistiske reaksjonen, og de er tydelige motstandere av hans politiske holdninger. De skriver om hvordan sosialistene i Italia våknet for sent, og hvordan fascistene utnyttet dette for å kunne ta makten relativt uforhindret. I motsetning til Nationen, skriver Social-Demokraten kritisk om Mussolinis forhold til demokratiet, og er kritiske til den udemokratiske måten han tok makten på. Social-Demokratens artikkel er åpenbart kritisk til at Mussolini vil stenge sosialistene, og dermed mesteparten av arbeiderklassen, ute av politikken i Italia, og ser på dette som starten på en katastrofe som vil ende i borgerkrig. Totalt sett er Social-Demokratens skildring av Mussolinis maktovertakelse mye mer negativ enn andre aviser, selv om de også skriver om mye av det samme. Dette er sannsynligvis på grunn av deres ideologiske motstand mot fascismen, bevist av Social-Demokratens kobling til Arbeiderpartiet. Siden denne artikkelen er skrevet rett etter hendelsene i Roma, er den bare basert på de tidligste skildringene fra Italia, noe som gir oss et mindre reflektert syn på hendelsene, men gir et godt innblikk i hvordan norsk sosialistisk presse reagerte på Mussolinis maktovertakelse.

2.2.3 Morgenbladet

Morgenbladets første skildring av hendelsene i Roma kommer i utgaven deres fra 1. november 1922. Denne utgaven inneholder en skildring av marsjen på Roma som er forskjellig fra den som er vist i Nationen, ved at den folkelige jubelen og Mussolinis styrke ikke er like fremtredende, men en mer nyansert versjon av hendelsene som beskriver fascistenes inntog i Roma og flere andre italienske områder. I Morgenbladet blir fokuset delvis rettet mot militærets rolle, hvor de skriver at «Fascistene er fullstendig herrer i størstedelen av landet. Den øverstkommanderende over deres tropper er general Diaz, den italienske generalissimus under verdenskrigen [...] Dessuten staar der i Foligno 60,000 mand under general Zamboni, - i Monte Condo 30,000 mand under general Eglioni. Den samlede

---

⁴⁸ Ibid

styrke anslaaes til rundt en million mand.»⁴⁹ Dette utdraget viser at flere veteraner tok Mussolinis side, noe som var med på å gi den nye revolusjonære regjeringen mer legitimitet og erfaring. Militærets generelle uvillighet til å stå imot fascistene blir nevnt senere; «Revolutionen er i det store og hele forløpet ublodig; militæret har været yderst tilbakeholdende.»⁵⁰ Det var altså ikke bare veteraner, men det samtidige militæret som støttet fascistene. Dette er et bevis på det dysfunksjonelle forholdet mellom den italienske regjeringen og militæret, og forteller oss at militæret hadde mer tro i fascistene enn den sittende regjeringen.

Morgenbladets skildringer forteller om at fascistene stormet store avislokaler i Italia, hvor de skriver at «De mot Nitti venlige blade «Epocha», «Mondo» og «Paese» er blit stormet av fascistene.»⁵¹ Et av fascismens hovedvåpen var pressen, og det var viktig for Mussolini å kunne kontrollere det som kom ut av avisene. Morgenbladet skriver at Italia står ovenfor «nye, alvorlige begivenheter, muligvis foran en formelig borgerkrig.»⁵² De skriver videre at «Socialdemokrater og kommunister som foreløpig har været ganske konfuse, er nemlig ifærd med i største hast at slutte sig sammen for i forening at gaa mot den fascistiske hær.»⁵³ Dette viser at Morgenbladet trodde at det var en mulig trussel for borgerkrig, og at venstresiden ikke ville gi seg så fort, til tross for at de hadde vært «konfuse». Morgenbladets skildringer beskriver generelt sett hendelsene ganske nøytralt, til tross for at bladet er konservativt. Det blir også beskrevet folkesang hvor italienerne strømmet ut i gatene for å hylle kongen deres. Det er ikke tydelig ut ifra Morgenbladet hvilken politisk tilhørighet de har, noe som gjør artikkelen deres til en godt balansert og objektiv første reaksjon til hendelsene i Italia.

I tillegg til artikkelen på forsiden av utgaven, er det en artikkel om et intervju med Mussolini av Times' «Romerkorrespondent», samt en kort fortsettelse fra side 1. I intervjuet deler Mussolini hans syn på hva Italias utenrikspolitikk burde være, og nevner her «at han ingen store forandringer vilde gjøre i Italiens utenrikspolitikk, og han haabet endog at komme til forstaaelse med jugoslaverne. Mussolini fremhævet spesielt nødvendigheten av, at komme i

---

⁴⁹ Morgenbladet, 1. november 1922

⁵⁰ Ibid

⁵¹ Ibid

⁵² Ibid

⁵³ Ibid

god forståelse med alle de nationer som disponerte over raamaterialer, likesom han vilde forsøke at finde avløp for den italienske overbefolkning.»⁵⁴ Mussolini tok imot noen representanter fra pressen 31. oktober, og skal ha fortalt disse «at den nye regjeringens utenrikspolitikk vil bli fast og bestemt, uten dog at være utfordrende, og at den vil være præget av loyale venskapsfølelser overfor de allierte.»⁵⁵ Disse sitatene forteller oss at Mussolini ville komme overens med de ressurssterke vestlige maktene, som naturligvis var skeptiske til hans tilsynelatende voldsomme fremgangsmetoder, samtidig som at han ville at Italia skulle bli respektert av andre ved å si at de ville være bestemte.

Morgenbladet har også en seksjon som dekker det nye kammeret til Mussolinis regjering, hvor overskriften er «Mussolinis regjering dannet. Fem fascister, resten nationalister»⁵⁶, og skriver i tillegg at «De fleste stillinger som understatssekretærer er besatt med fascister.»⁵⁷ Dette viser tydelig at Mussolini tok kontroll over hele det italienske ministeriet, til tross for at han ennå ikke hadde oppnådd diktatorstatus, og utestengelsen av sosialister og kommunister er et forsøk på å holde motstanderne sine ute fra parlamentet. Mange anså Mussolini som en diktator fra starten av nettopp på grunn av dette, og Mussolini klarte å holde makten hos fascistene, samt å stenge sosialistene ute frem til han gjorde Italia til en ettpartistat senere.⁵⁸

Når det kommer til innenrikspolitikk, sier Mussolini at «Hans hovedformål vilde være at opretholde ro og orden, og han haabet senere å bli istand til at gi de moderate socialister en repræsentation i regjeringen. Dog, for øieblikket var dette umulig.» Mussolinis regjering er altså ifølge Morgenbladet satt sammen av en koalisjon av nasjonalister og fascister, med sosialister og kommunister utestengt fra parlamentet. Morgenbladet nevner også at formannen for det italienske presseforbundet snakket med Mussolini om å stoppe ødeleggelsen av anti-fascistiske presseorganer, noe som Mussolinis svartskjorter hadde startet med stor effektivitet.⁵⁹

---

⁵⁴ Ibid

⁵⁵ Ibid

⁵⁶ Ibid

⁵⁷ Ibid

⁵⁸ Clark 2014, s.108

⁵⁹ Ibid

Morgenbladets tidlige dekning av Mussolinis maktovertakelse er ganske objektiv. De er forsiktige med å kommentere for mye på situasjonen, og hyller verken Mussolini eller de motstående sosialistene og kommunistene.⁶⁰ Morgenbladets dekning virker mer fokusert på å få frem alle faktaene om hendelsene i Italia, og er ikke preget av noe sterkt bias. De skildrer hendelsene basert på kilder i utlandet og et offisielt intervju fra Mussolini. Intervjuet med Mussolini forteller så klart begivenheter fra Mussolinis side, og selv om det er objektivt skrevet av intervjueren, vil det ikke gi et fullstendig bilde på hvordan situasjonen i Italia egentlig er, ettersom Mussolinis ord bare kan gi oss hans egen oppfattelse. Dette intervjuet er en god primærkilde, og man kan anta at det var viktigere for Morgenbladet å få fortalt så mye som mulig om situasjonen, spesielt med tanke på at dette var deres første artikkel, og at det dermed er naturlig å vente til flere detaljer blir tilgjengelig før man drar noen konklusjoner om fascismen.

2.2.4 Oppfattelsen av fascismen

Forstod egentlig norske aviser hva fascismen var? En ting som alle de tidlige reaksjonene til Mussolinis maktovertakelsen har til felles, er at de viser relativt lite kjennskap til fascismen som ideologi. Ettersom at fascismen var en såpass ny og ustabil ideologi på tiden, var det en tilsynelatende mangel på kunnskap om hva fascismen egentlig handlet om. Det alle er enige om er at fascismen er en høyreekstrem ideologi, og det har blitt tydelig at de søker en sterk nasjonalistisk utenrikspolitikk, samt at de er motstandere av sosialismen og kommunismen. Fascismen var, i alle fall da de tok makten i Italia, et revolusjonært parti, og hadde noen ideer som var inspirert av sosialismen – slik som opprettelsen av en korporativ stat og opprettelsen av syndikater og arbeidsunioner i årene før de tok makten.⁶¹ Likevel ble de sett på som et høyreekstremt parti grunnet deres samarbeid med nasjonalistene, deres tilsynelatende støtte til den liberale økonomien og deres militarisme.⁶² Det var lenge kjent at fascistene brukte mye vold og trusler, men det ble ikke lagt så mye vekt på i den tidlige oppfattelsen av Mussolinis maktovertakelse, antageligvis siden sosialistene anvendte noen av de samme grepene, samt at Mussolini ble sett på som lederen for det politiske fascistpartiet, mens de fascistiske bandene ikke hadde en offisiell tilknytning til ham.

---

⁶⁰ Morgenbladet, 1. november 1922

⁶¹ Clark, s.34

⁶² Hägg, s. 138

Det at Nationen var såpass positiv til fascismen som de var med en gang, har nok mye med deres anti-sosialistiske holdning å gjøre, heller enn deres fascistiske tendenser. Det som var normalt for høyresiden på denne tiden var å legge stor vekt på moral og religion, noe både Morgenbladet og Nationen satte høyt, og som Mussolini ifølge media også verdsatte. Ifølge det Nationen skriver, får man inntrykket av at de virkelig trodde på at Mussolini ville ordne regjeringen på en slik måte som ville fikse Italia, og at folket hadde fått det de ville – til tross for at det var en udemokratisk maktovertakelse. Morgenbladets uttalelser viser mer forsiktighet, og holder seg nøytrale på temaet, noe som kan tyde på at Morgenbladet var mer bevisst på at fascistene var annerledes enn de andre konservative partiene i Italia.

Social-Demokraten på sin side var sterkt imot fascismen, noe som sannsynligvis hadde mer å gjøre med deres tilhørighet til sosialismen enn deres mistillit til fascismen. I Russland hadde kommunistene tatt makten og opprettet et diktatur, men siden de hadde samme politiske tilhørighet som Social-Demokraten var ikke dette et problem. Fascismens anti-sosialisme, samt sosialismens internasjonale samhold, gjorde dermed at Social-Demokraten automatisk tok sosialistenes side i konflikten. De var klar over at fascismen var udemokratiske, at de var voldelige, og at de ville kjøre en nasjonalistisk utenrikspolitikk hvor de ville sette Italia først. Det var altså ikke nødvendig for Social-Demokraten å forstå fascismen, siden de visste at fascismen var en fiende av deres egen ideologi.

Ut ifra det som står i avisene, er det naturlig å konkludere med at avisene forsto omtrent hvor fascismen lå på det politiske spekteret, men at de ikke nødvendigvis visste hvor streng statlig kontroll fascistene ville ha eller hvor organiserte de fascistiske voldelige bandene egentlig var. Siden dette bare var den første reaksjonen til de forskjellige bladene, er det ikke å forvente annet enn at man er nølende til fascismen. Fascismen hadde heller ikke vært relevant på en storpolitisk skala, og Mussolinis maktovertakelse markerte den første legitime fascistiske statsdannelsen i verden, noe som gjorde det utrolig vanskelig å vite hvordan han ville regjere, spesielt med tanke på fascismens revolusjonære anti-parlamentariske utgangspunkt.

2.3 Ett år senere – hva har endret seg?

2.3.1 Nationen

Ved Mussolinis ettårsjubileum som italiensk statsminister blir hans coup d 'etat hyllet i Nationen, som vi ser i artikkelen med overskrift «Aarsdagen for underet i Italien.»⁶³ Artikkelen er skrevet av en italiensk advokat ved navn Matis Battistoni, og er oversatt til norsk og printet på forsiden av avisen. Battistoni hadde tilsynelatende sterke positive meninger om Mussolini og hans regjering, noe som forteller oss at Battistoni sannsynligvis var fascist.

Battistonis tekst begynner med «I dag for et aar siden holdt Mussolini ført av folkeviljen, eller rettere sagt av den sunde del av folkeviljen, sit indtog i Rom gjennom Porta Pia, fulgt av legioner av fascister [...]»⁶⁴ Battistoni maler et romantisk bilde av marsjen mot Roma, og referansen til Mussolinis legioner kan sammenlignes med Cæsars egen marsj mot Roma i fortiden. Battistonis kommentar at «den sunde del av folkeviljen» støtter Mussolini, viser oss at det ifølge Battistoni bare var Mussolinis tilhengere som var «sunne», og det insinuerer at sosialister og kommunister ikke er sunne, og at det dermed er en riktig og en feil side. Battistoni beskriver marsjen mot Roma som «Seierens dag, revanchen for dem som hadde kjempet for Italiens ret – den ret som socialisterne hadde forsøkt at trampe paa- tilintetgjøre – den dag man saa længe hadde længtet efter, - oplevet man nu»⁶⁵. Her gjør han det tydelig at sosialistene i hans øyne var fiender av Italia, og at fascistene hadde kjempet for Italia, og tatt hevn mot sosialistene som i hans øyne prøvde å skade Italias rett. Battistoni beskriver sosialistene som motstandere av Italia, men annet enn det skriver han ikke nøyaktig hva sosialistene gjør galt annet enn å være motstandere av fascismen. Det er altså allerede i de første to setningene klart at denne teksten er sterkt støttende til Mussolini, og at sosialistene blir sett på som fiender.

Battistoni skriver at «Reaktionen, borgerrevolutionen som blev gjort av nationale elementer inden alle politiske partier i Italien i motsætning til den revolution som det russiske folk hadde

---

⁶³ Nationen 1. November 1923

⁶⁴ ibid

⁶⁵ Ibid

gjort, - var altsaa et fait accompli(kjennsgjerning)». ⁶⁶ Dette kan tolkes som at fascismen gjennomførte en suksessfull «revolusjon» på grunn av at de allerede hadde representasjon og støttespillere blant flere politiske partier, og at de fortsatte med et parlamentarisk system etter de tok makten, i motsetning til den russiske revolusjonen hvor de rev ned det gamle systemet og erstattet det med et helt nytt et.

«Man kunde kanskje tvile paa Mussolinis evner som statsmand; men fascisternes fører, dygtig journalist, glimrende soldat under hele krigen, excellent organisator, har med en gang kunnet overbevise Italien og hele om, at selv om han har tat magten som diktator, har det altid været hans hensigt at holde dem inden konstitutionelle former.» ⁶⁷ Dette sitatet viser både hvor høyt fascistene satt Mussolini, men også hvordan de forsøkte å unnskyldde Mussolinis udemokratiske fremgangsmåter ved å si at han gjorde det fordi folket ville det og at han ville holde det innenfor konstitusjonens grenser. Battistonis beskrivelse er en tydelig overdrivelse av Mussolinis evner, og er ment for å fremstille han som den perfekte lederen til tross for hans mangel på erfaring i regjeringen. Det at Mussolini tok makten via statskupp, kan absolutt tolkes som at han brøt konstitusjonens grenser og det at Battistoni forsvarer ham virker som et forsøk på å legitimere og rettfærdiggjøre Mussolinis handlinger ved å vise at han bryr seg om demokratiet til tross for at han misbrukte det for å få makten til å begynne med.

Battistoni skriver at det internasjonale samfunnet hadde vært «rød for at tilstandene i Italien vilde frembringe internationale komplikationer», men legger til at de «har nu kunnet overbevise sig om, at det motsatte er skedd.» ⁶⁸ Han skriver at «En av de første handlinger Mussolini foretok var at avskedige visse ambassadører, utnævnt av den anti-nationalistiske regjering som var kommet til magten etter krigen, og i deres sted at sette ansvarlige mænd, som var sig bevisst den rolle Italien skulde spille blant nationerne.» ⁶⁹ Dette kan vi tolke som at Mussolini erstattet alle restene av den gamle, «svake» regjeringen med sine egne støttespillere, og at disse nye fascistiske ambassadørene ville sette Italia først i

---

⁶⁶ Ibid

⁶⁷ Ibid

⁶⁸ Ibid

⁶⁹ Ibid

utenrikspolitiske saker. Det er også et tydelig forsøk på å sette den tidligere regjeringen i et dårlig lys, ved å male dem som anti-nasjonalistisk og inkompetent.

Battistoni trekker også frem Mussolinis effektivisering av statsadministrasjon, politi og jernbanelinjene i Italia: «Mussolini har med jernhaand reorganisert hele statsadministrasjonen, har avskaffet alt saakaldt «ekstra»-arbeide i departementene, alle overflødige kommisjoner, han har redusert funksjonærantallet i betraktelig grad, han har bragt orden inn i jernbanevesenet, hittil skandaløst elendig administrert, organisert et glimrende politi o.s.v.»⁷⁰ Orden var noe som hadde manglet under den tidligere regjeringen, og dette var noe som Mussolini fikk skryt for å fikse. Sitatet ovenfor viser også at Mussolinis nasjonalisering av jernbanen var en suksess, og at politiet ble mer effektive under fascismen. Battistoni skriver også om at fascistene aldri hadde misbrukt makten etter de fikk den, noe som ikke var sant. Det er flere dokumenterte tilfeller av fascistiske svartskjorter som utførte vold mot blant annet politiske motstandere og katolske prester, og en av disse metodene involverte å tvangsfore offeret motorolje. Selv om dette ikke var fascistiske politikere som utførte disse handlingene, var det ofte etter deres kommando, og svartskjortene var under deres beskyttelse.⁷¹

Nationens dekning av Mussolini viser tydelig at de støttet ham, bevist av deres bruk av Battistonis artikkel som hedrer fascistregjeringen. I deres først dekning av Mussolinis maktovertakelse virket det som at Nationen var på Mussolinis side, men der var det mer fokus på å dekke hva som hadde skjedd heller enn å skulle ta en side. I 1922 skrev de om hvordan Mussolini hadde støtte fra folket og hvordan den tidligere regjeringen hadde feilet, mens i 1923 virker det som at Nationen fullt og helt har stilt seg bak Mussolini. Tekstens fokus på Mussolinis bragder, sammen med deres fokus på å legitimere den i utgangspunktet udemokratiske regjeringen hans som folkets vilje, er tydelige tegn på at Nationen var på hans side i 1923. Artikkelen er altså åpenbart fascistisk sympatiserende, og det faktum at den ble trykket i Nationen viser at avisen generelt støttet Mussolini.

---

⁷⁰ Ibid

⁷¹ Clark 2014, s.48

2.3.2 Arbeiderbladet

Arbeiderbladets vurdering av fascistenes styre er tydelig helt annerledes fra det synet Nationens redaksjon har. Arbeiderbladets utgave fra 23. november 1923 inneholder et brev fra Giovanni Giglio, antakeligvis en italiensk sosialist, hvor han beskriver det første året til Mussolini slik han selv oppfatter det. Giglio skriver at «Et aar er gaat, og et orde betegner de fascistiske bedrifter i dette aar: *fiasko*.»⁷² Han skriver at dette best beskriver «kontrasten mellom fascisternes næsten naive løfter da de gik ind i Italiens politiske liv, og de fattige resultater av disse løfter i dag.»⁷³ Dette forteller oss at Giglio mente at fascismen ikke hadde klart å oppfylle forventningene som de selv satt da de tok over makten.

«At fascismen selv indtil denne dag ikke har kunnet løse det problem som er grundlaget for hele dens eksistens – at organisere sig som et parti. Fascismens manglende evne til at kunne organisere sig selv en basis av balanse og stabilitet, kan ikke erstattes av den jernhaarde militære disiplin, som den altid har været villig til at anvende, saa er det endnu ikke lykkes fascismen, som foregav at ville gi verden en ny økonomisk, social og politisk organisatin, at danne den enkleste organisation som er nødvendig for et parti.»⁷⁴ Mussolini måtte altså prøve å opprette en ny økonomisk, sosial og politisk organisasjon for å kunne danne en ny regjering, noe Giglio mente at han ikke klarte å få til på grunn av at fascistene ikke hadde evnen til å organisere seg på en måte som ga dem balanse og stabilitet, men heller prøvde å bruke militær disiplin for å tvinge frem en ny statsordning. «Pseudo-teorien om samarbeide mellom de sociale klasser i det kapitalistiske regime, som fascismen hævdedet i motsætning til den socialistiske teori om klassekamp [...] er blitt møtt med kraftig motstand av industriherrerne selv, som øiensynlig uvillige til at akseptere en teori som i praksis virket tvert imot deres hensigter, ikke var sene om at trække sig ut av de fascistorganisationer som de først hadde akseptert»⁷⁵. «Fascistorganisationer» handler her om arbeidsunionene som er kjennetegnet til den korporative staten, og sitatet forteller at industriherrene trakk seg ut av dem på grunn av fascismens tro på classesamarbeid, som fungerte imot deres hensikt.

---

⁷² Arbeiderbladet 23. november 1923

⁷³ Ibid

⁷⁴ Ibid

⁷⁵ Ibid

Giglio skriver at Mussolini «sammenlignet fascisternes dygtighet med stupiditeten hos de russiske bolscheviker, som efter at ha ødelagt alt, var nødt til at bygge det op igjen.»⁷⁶ Giglio mener altså at Mussolini kaller gjennomføringen av den russiske revolusjonen for «stupiditet», og mener at å samarbeide med den tidligere regjeringen var «dygtighet». Det er Giglio uenig med, og han skriver «Bare fascismens mangel paa evne til alene at bygge op en ny italiensk stat, gjorde at Mussolini ikke fullstendig ødela tingenes gamle orden.»⁷⁷ Dette sitatet forteller oss Giglios mening om at Mussolini i utgangspunktet ville bygge opp en ny, revolusjonær regjering, men at det ikke var mulig på grunn av at den eksisterende statsforfatningen var såpass viktig for ham. Ut ifra disse kommentarene kan det virke som at Giglio støtter den russiske revolusjonen foran fascismen grunnet deres kompromissløshet, og Mussolinis kompromiss med den eksisterende statsforfatningen ser han som at Mussolini ikke vil kunne regjere.

Mussolini skal ha fortalt parlamentet at han ønsker å ha makten for seg selv, uansett om resten av parlamentet var enig eller ikke. «Jeg ønsker at regjere»⁷⁸ skal Mussolini ha sagt, og fulgte det opp med «med billigelse av majoriteten i dette land, men hvis bifaldet ikke skulde komme, vil jeg tvinge det frem paa min maate»⁷⁹. Giglio skriver videre; «at det (parlamentet), skjønt han ønsket det skulde billige hans styre, ikke maatte betragte sig utenfor fare for en opløsning, som kunde komme ved første tegn paa oprør.»⁸⁰ Dette går tilbake til Giglios tidligere kommentarer om fascismen som en selvmotsigelse, ettersom Mussolinis forsøk på å få makt gjennom demokrati, blir tvunget frem under trussel av å oppløse parlamentet. Giglio kritiserer kongens rolle i Mussolinis kontroll over parlamentet, og skriver at han «med en rask avgjørelse hadde akseptert og legalisert den fascistiske revolution.»⁸¹ Dette forteller oss også noe om fascismens legitimitet i parlamentet, ettersom de var innsatt og støttet av kongen, noe som gjorde det vanskelig å gå imot dem

---

⁷⁶ Ibid

⁷⁷ Ibid

⁷⁸ Ibid

⁷⁹ Ibid

⁸⁰ Ibid

⁸¹ Ibid

Giglio skriver at fascistene «[...] nød militærets gunst og selv hadde dannet bevæbnede organisationer.»⁸² Og skriver etter dette «Klokskap tilraadet derfor forsigtighet, og fik dem til at akseptere fascismen og ta dens følger – like til fiaskoen.»⁸³ Fiaskoen som Giglio snakker om, er at «denne kloke og forsigtige politik [...] som har ført til forholdsvis ordnende forhold, som har hindret større blodsutgytelse i Italia»,⁸⁴ altså mener Giglio at denne mer forsiktige holdningen til de andre partiene er grunnen til at det var relativt lite blodsutgytelse i Italia i løpet av Mussolinis første år, ettersom de ikke turte å gå til motaksjon, samtidig som at flere partier fortsatt hadde troen på at man fredelig kunne erstatte Mussolini så lenge konstitusjonen var i behold. Giglio skriver også at fascistiske aviser rapporterer om «blodsutgytelse som overstiger langt frihetskrigens» (antageligvis en referanse til den italienske samlingsprosessen), noe Giglio mener ikke stemmer, og antagelig viser at fascistene rapporterte høyere dødsfall for å skape inntrykket av at de var under angrep, og at de brukte dette for å få støtte fra de mer moderate partiene i Italia.

Giglio skriver avsluttende om hvordan fascismen utviklet en «revisionstendens, som har representanter i fascisternes nye styrende gruppe, og holdes oppe av Mussolini, som indser nødvendigheten av at forlate de strenge metoder og anta et mere moderat system, som vil lette en venskabelig politikk overfor opposisjonspartierne.»⁸⁵ Dette bygger opp under Giglios teori om at fascismen ikke er i stand til å organisere en ny stat, og beskriver et kompromiss hvor de må bli mer moderate for å kunne få de andre partiene på sin side, og dermed unngå at det ville oppsto en faktisk parlamentær konflikt som ville truet fascistenes evne til å beholde makten. Vi vet nå i dag at til tross for at det var stor tvil angående Italias fremtid under Mussolini, så beholdt han makten i to tiår etter denne artikkelen ble utgitt, og fikk absolutt innført den revolusjonære staten han ville ha, i form av et fascistisk diktatur.

2.3.3 Morgenbladet

Morgenbladets utgave fra 10. februar 1923 viser en stor endring i måten Mussolini blir omtalt på siden den første utgaven fra 1. november 1922. Til tross for at det bare er tre måneder

---

⁸² Ibid

⁸³ Ibid

⁸⁴ Ibid

⁸⁵ Ibid

mellom disse to utgavene, har Morgenbladet tilsynelatende blitt mye mer vennlige til Mussolini i den tidligere utgaven. Dette er en av de bedre artiklene som ble skrevet om Mussolini i Morgenbladet året etter maktovertakelsen, og det er derfor den er valgt som eksempel. De publiserte en artikkel skrevet av en «landsmand», hvor Mussolinis bakgrunn blir sterkt romantisert og virker mer som en fortelling enn noe annet. Mussolinis foreldre blir skildret som to motsatte personligheter. Mussolinis bakgrunn fra Romagna-provinsen blir skildret slik: «Romagnolo'en – Romagnaens sønn - en blanding av cowboyen, av Buffalo Bill, av digteren, helten og vildmanden.»⁸⁶ Mussolinis bakgrunn blir romantisert her, og måten det er skrevet på gir inntrykket av at denne beundringen av Mussolinis hjemsted er med på å forme en slags beundring av Mussolini selv.

Moren blir beskrevet som «en stolt, streng kvinne med en næsten mystisk ærbødighet for dyden og velanstændigheten i den verden, som omgav hende.»⁸⁷ Denne skildringen av moren hans setter henne i et veldig godt lys, og Morgenbladet skriver at: «Denne kvinne kan Mussolini sandsynligvis takke for den utprægede sans for fattigdommens fortrin og fornemhet, som altid har været et av hans mest fremtrædende karaktertræk.»⁸⁸ De tillegger altså Mussolini hans mors gode karaktertrekk, og mener at hun har hatt en stor innflytelse på at han ble den mannen han ble. Faren til Mussolini blir beskrevet på en litt mer negativ måte. «Hans far, Alessandro Mussolini, paa den anden side, var en voldsom, oprørsk mand, hvis had til al den uret, han saa omkring sig, gjorde ham til en socialist av den mest yderliggående sort.»⁸⁹ Faren blir altså beskrevet som en radikal og voldelig socialist, som hatet urettferdighet. Denne skildringen, selv om den er basert på sannheten, viser Morgenbladets konservative synspunkt, ettersom at moren blir et symbol på Mussolinis gode moralske verdier, mens faren hans bare er en sint og voldelig socialist.

Det blir skrevet mye om Mussolinis bakgrunn som socialist, men måten det er skrevet på får det til å virke som at han var annerledes fra andre sosialister. Det blir skrevet at Mussolini bryr seg mer om religion og etikk enn den vanlige sosialisten; «Ikke desto mindre mente

---

⁸⁶ Morgenbladet 10. februar 1923

⁸⁷ Ibid

⁸⁸ Ibid

⁸⁹ Ibid

Mussolini, at kristendommen var større end socialismen.»⁹⁰ Et eksempel på Mussolinis religion er noe han skrev mens han var fengslet i 1913 for uttalelser mot krigen mot Tyrkia, hvor Mussolini skrev følgende: «Hvem kan undgaa at forstå at de følelser, som julen vækker i os, er uendelig bedre end det vi føler første mai. Men uheldigvis staar vi overfor det økonomiske problem, og vi maa løse det.»⁹¹ Dette står i strid med det som blir skrevet av Clark, som skriver at Mussolini ikke hadde noen religiøs tro, og er dermed enten et eksempel på at Morgenbladet har feilaktige kilder, eller at Mussolini endret ytringene sine for å få mer støtte fra høyresiden.⁹²

«Under disse forhold forstod Mussolini den tvingende nødvendighet av en revolution, men en revolution som var helt forskjellig fra den, han tidligere hadde kjæmpet for. Nu var hans sind opfyldt av gjenoppbygging i stedet for av nedrivning.»⁹³ Forskjellen mellom den tidligere revolusjonen Mussolini hadde kjempet for, altså den sosialistiske, var at Mussolinis revolusjon ifølge artikkelen skulle gjenoppbygge istedenfor å rive ned. «Det var paatide at opprette de moralske følelser, uten hvilke intet land kan være stort: Autoritet, disiplin, moral, religion, virkekraft, tro paa mulighetene i livet.»⁹⁴ Disse er alle konservative verdier som Morgenbladet tilegner Mussolini, de bygger ham altså opp i et godt lys. Morgenbladets beskrivelse av den fascistiske «revolusjonen» som en oppbyggende revolusjon viser at de mente at Mussolini jobbet for folket, og at fascismen var en moralsk god motpart til den ødeleggende sosialistiske revolusjonen. På slutten av artikkelen skriver de at unge menn i Italia forlater jordene/landsbyene for å støtte Mussolinis fascister, og at Mussolini er «i spidsen for 300 000 mand, som hadde sverget at ofre alt, endog livet, for sitt land.»⁹⁵ Denne setningen forteller oss hvordan Morgenbladet så Mussolinis maktovertakelse; de så en revolusjon av italienske bønder og landsbyfolk; en romantisk revolusjon som står i strid med revolusjonen til proletariatet.

Måten Mussolini og hans vei til makten blir beskrevet i Morgenbladet, er sterkt romantisert, og er uten tvil skrevet for å sette Mussolini i et godt lys. Dette forteller oss at Morgenbladet på

---

⁹⁰ Ibid

⁹¹ Ibid

⁹² Clark, s.4

⁹³ Morgenbladet 10. februar 1923

⁹⁴ Ibid

⁹⁵ Ibid

denne tiden beundret Mussolini, sannsynligvis for hans konservative syn, og hans motstand mot sosialismen; en felles fiende med partiet Høyre. Morgenbladets artikkel tilegner Mussolini evner, slik som hans moralitet og respekt for religion, som vi i ettertid vet at han ikke hadde, i alle fall ikke i hans yngre tid.⁹⁶ Dette kan anses som et forsøk på å hvitvaske Mussolinis navn i Norge, men kan også være et bevis for at den italienske pressen var under fascistisk sensur, og at nyhetskilder fra Italia ble tvunget til å skrive positivt om Mussolini. Morgenbladets dekning av Mussolini over de tre første månedene hans i makten, viser at de har gått fra en nølende nøytralitet til fascismen, til å skrive positivt om Mussolini, enten om det er på grunn av at de hører den konservative siden av politikken, eller om det er fordi de beundrer Mussolini som figur.

2.3.4 Refleksjon

Mussolinis maktovertakelse blir skildret veldig forskjellig mellom de tre avisene, og det er tydelig at alle bladene prøver å vri skrive om situasjonen på en slik måte at den parten som er ideologisk nærmest hver avis ble fremstilt på en god måte. Det er også en tydelig forandring i retorikk innen hvert blad, hvor de to mest radikale partiene, Nationen og Arbeiderbladet, går mye hardere til verks for å skjelle ut eller forsvare fascismen. I denne delen skal vi se nærmere på eksempler i avisene som viser effekten av politisk bias ved å undersøke hvor avisene er uenige og hvordan dette måler opp til mer moderne tolkninger.

Nationens dekning av Mussolinis maktovertakelse er adskillig mer partisk i 1923 enn den første utgaven, og gir oss inntrykket av at bladet hadde blitt mer vennlig til fascismen over det første året av den fascistiske regjeringen i Italia, noe som gjenspeiles ved redaktør Thorvald Aadahl sin beundring av fascismen og nazismen. Disse sympatiene kom frem relativt tidlig, og deres beskrivelse av fascistregjeringen som et «under» gjør det klart at de støttet Mussolini fra begynnelsen av hans styre. Morgenbladets artikkel om Mussolinis bakgrunn er ikke like sterkt påvirket av bias, men den fremstiller Mussolini som en moralsk god person, og beskriver hans bakgrunn som tøff, men karakterbyggende. Hans sosialistiske fortid blir nevnt, men bare til en viss grad, og tonen er generelt at de mer konservative trekkene hans er bra. Moren til Mussolini blir hevet frem som en god kristen, mens faren hans blir sett ned på som

---

⁹⁶ Clark, s.4

en alkoholisert sosialist. Dette skaper inntrykket av at Morgenbladet er støttende til Mussolini, og artikkelen deres gjør mer for å bygge ham opp enn å rive han ned. Morgenbladets artikkel fra februar 1923 viser at de er vennlige til Mussolini, til tross for at Morgenbladet ikke er kjent for å være fascistisk eller sympatiserende til fascismen slik som Nationen er. Dette kan vi tolke som at Morgenbladet ikke var fullt klar over hvor farlig fascismen egentlig var, og at de støttet de på grunn av at de begge var motstandere av sosialismen.

Arbeiderbladets tolkning av Mussolinis maktovertakelse var til å begynne med sterkt imot Mussolini, og dette endret seg tilsynelatende til å bli et hat mot fascismen. I begynnelsen virket ikke Arbeiderbladet klar over nøyaktig hva fascismen gikk ut på, bare at det var en voldelig, anti-sosialistisk reaksjonær bevegelse som hadde som mål å opprette et diktaturstyre. Arbeiderbladet ble etter hvert mer klar over hvordan en fascistisk regjering faktisk så ut, og i artikkelen av Giovanni Giglio blir fascismen beskrevet som et mislykket eksperiment, og at det ville kollapse til indre uro og revolusjon innen kort tid, noe vi vet ikke var tilfellet.

Det som er interessant er bruken av ordet revolusjon. Alle avisene beskriver Mussolinis maktovertakelse som en revolusjon, men dette er ikke slik vi ser på det i dag. Dette har nok med det politiske klimaet på tiden å gjøre, og den plutselige fremveksten av den fascistiske ideologien i Italia kan ha blitt sett på som den politiske motparten til kommunismen, og at det da ville være naturlig at en kommunistisk revolusjon trigget en fascistisk en. I tillegg var fascistene selv veldig opptatt av at de skulle bli sett på som revolusjonære, og marsjen på Roma ble av fascistene omtalt som en revolusjon.⁹⁷ Clark skriver at dette stemte til en viss grad, med tanke på at Mussolini fikk statsministeriet som følge av marsjen mot Roma, men at det i utgangspunktet bare var en marsj med flagg, uten noen egentlig kamp.⁹⁸ Det var altså en fredelig, men udemokratisk maktovertakelse, hvor trusselen av en voldelig revolusjon var tilstede, men uten nødvendigheten av å faktisk bruke det, noe som kan minne om Giglios kommentarer om fascismens selvmotsigelse. Dette fokuset på revolusjon gjorde at hele situasjonen ble sett på som mer alvorlig, siden motstandere av Mussolini kunne si at det var en illegitim stat, mens Mussolinis tilhengere kunne romantisere det og dra sammenligninger til for eksempel den franske revolusjonen.

---

⁹⁷ Clark, s.59

⁹⁸ Clark, s.59

Det er forskjellige tolkninger på hva som gjør en revolusjon til en suksess, og dette gjenspeiles i noen av avisene. Arbeiderbladets beskrivelse av fascismen setter fokuset på fascismens manglende evne til å danne en egen stat. De nevner ordene til Mussolini, og måten han beskriver fascismens revolusjon som «dygtighet» og den russiske som «stupiditet». De skriver at dette er en unnskyldning, og at Mussolinis maktovertakelse var en fiasko nettopp fordi de ikke fullførte revolusjonen og bygde opp en ny stat fra grunnen, men heller valgte å bruke den eksisterende staten til å komme til makten og beholde den. Arbeiderbladets medlemskap i den Kommunistiske Internasjonale, og dermed deres positive følelser for Sovjetunionen, gjør det naturlig at de mener at den russiske revolusjonen var en suksess på grunn av at den klarte å bygge opp en revolusjonær stat fra grunnen av, noe Mussolini i deres ord ikke var i stand til. Denne beskrivelsen av fascismen som en fiasko er stikk i strid med Nationen, hvor Mussolinis maktovertakelse blir omtalt som en stor suksess, nettopp fordi han ikke trengte å ødelegge det tidligere systemet for å gjennomføre revolusjonen. Nationen mener at Mussolini var suksessfull fordi hans samarbeid med de tidligere politiske partiene og den tilsynelatende folkelige støtten han fikk, var bevis på at revolusjonen var en suksess. Dette blir av Nationen beskrevet som en motsetning til den russiske revolusjonen, som de ser på som en fiasko, ettersom den ikke var i stand til å sette sammen en ordentlig stat etter at den rev ned den forrige statsdannelsen.

Nationens oppfatning av en suksessfull revolusjon leder til en stat som er styrt av politikere, hvor en del av regjeringen har erfaring fra tidligere regjeringer, og hvor det nye regimet har støtte innen flere partier, i dette tilfellet hovedsakelig nasjonalistene. Arbeiderbladet mener derimot at en suksessfull revolusjon innebærer å kaste ut den gamle staten og bytte den ut med en ny statsdannelse som er basert på ideologiske prinsipper. Begge avisene baserer seg på de samme hendelsene, og de er enige i hendelsesforløpet til en viss grad. De mener begge at Mussolini inngikk et kompromiss, og at dette kompromisset var annerledes fra den russiske revolusjonens ødeleggelse av den tidligere statsdannelsen, det som er forskjellen er måten saken blir fremstilt på, hvor Nationen hyller Mussolini for det samme som Arbeiderbladet kritiserer han for. Dette er åpenbart et eksempel på politisk bias i avisene, og viser at det allerede var stor forskjell på oppfattelsen av marsjen mot Roma mellom venstre- og høyresiden i Norge i 1923.

Dekningen av Mussolini viser oss at Mussolinis propaganda var effektiv på å endre hans bilde i utlandet. Mussolini hadde overbevist både Morgenbladet og Nationen om at han var en god leder med fredelige intensjoner, og det var av de dekte bladene kun Arbeiderbladet, drevet av det sosialistiske Arbeiderpartiet, som sto i opposisjon til Mussolini året etter maktovertakelsen. Dette til tross for at man visste at fascistene var et voldsomt parti, noe som er bevist av Alarm sin artikkel om Nils Kjær fra mai 1921, hvor de blir beskrevet som en «morder- og forbrydelsessammenslutning»⁹⁹. Denne artikkelen viser at fascistene var kjent som en gjeng kriminelle i de tidlige årene, og det at de snaue året senere marsjerer inn i Roma og tok makten til folkejubil og ble ansett av noen som helter, viser at fascismen utviklet seg fort, noe den måtte gjøre for å holde tritt med Mussolinis ambisjoner om makt. Det reflekteres i norske medier ved at de blir mer omtalt, både på godt og vondt. Det at Morgenbladet, en av de største avisene i landet på tiden, skrev positivt om Mussolini, var med på å legitimere hans maktovertakelse i norske øyne. Desto mer dekning han får, desto mer anerkjent blir han som Italias statsminister.

3. Konklusjon

Hvordan ble deknningen av Mussolinis maktovertakelse påvirket av politisk bias innen norsk media? Mussolinis fascister ble både sett ned på og hyllet, og dette gjenspeiles i norsk media, som vi har sett i de tre avisene som har vært fokuset i denne oppgaven. Det er tydelig at ideologiske faktorer spiller en stor rolle når en avis skriver om noen som helst sak, og ved dette tilfellet har det blitt til en sak av sosialisme mot konservatisme, hvor Nationen spesifikt virker å ha blitt mer påvirket av Mussolinis sjarm enn Morgenbladet for eksempel. Vi har sett på hvordan forskjellige aviser skriver på forskjellige måter om Mussolini basert på deres ideologiske tilhørighet, slik som Nationens konservative utgangspunkt og deres fascistvennlige redaktør, Morgenbladet med deres kobling til konservative høyre, og Social-Demokraten/Arbeiderbladet og deres kobling til Arbeiderpartiet og den Kommunistiske Internasjonale. Alle disse bladene hadde sine egne agendaer, og det reflekteres i deknningen deres av Mussolinis maktovertakelse. Det er interessant å kommentere på at alle avisene

---

⁹⁹ Alarm 16. mai 1921

bruker artikler som er skrevet av italienere og oversatt til norsk. Disse artiklene blir så klart skrevet med ideologisk grunnlag, hvor for eksempel Nationen trykker en artikkel skrevet av en italiensk fascist, mens Arbeiderbladet trykker en artikkel skrevet av en italiensk sosialist. Dette tyder på en bevisst strategi, siden det at en italiener skriver en artikkel vil gi den mer relevans, på grunn av at de er øyenvitne til hvordan situasjonen i Italia faktisk utfolder seg. Selv om de italienskskrevne artiklene har to vidt forskjellige synspunkt, gir de inntrykket av at skriveren vet hva han snakker om, og dermed er pålitelig.

Endringen i oppfattelsen av Mussolini og fascismen er noe som endret seg drastisk over perioden fra maktovertakelsen, og denne endringen er også påvirket av bias. Fascismen utviklet seg fra å være sett på som en uorganisert, voldsom og morderisk forbrytergruppe, til å bli en mer sammensatt bevegelse med et politisk parti og en sterk leder som var i stand til å styre med jernhånd. Men hadde man egentlig forstått fascismen? Både ja og nei. Ut fra kildene har vi sett at man innen Mussolini tok makten var klar over at Mussolini var på den politiske høyresiden, spesielt med tanke på at han satt sammen en regjering bestående i stor grad av medlemmer av nasjonalistpartiet.¹⁰⁰ Man var klar over dette rett etter maktovertakelsen i 1922, men det var ennå ikke klart hvordan Mussolini i realiteten skulle styre den nye staten. Social-Demokratens artikkel 1. november 1922 viste stor skepsis mot Mussolini, ettersom de oppfattet han som en ideologisk fiende, og det var klart at sosialistene kjempet mot ham. De skrev også om at han ville stenge ute sosialistene fra regjering og holde gjenvalg til han fikk full kontroll på parlamentet, noe som viser at de var klar over hans villighet til å trosse demokratiet for å få viljen sin.¹⁰¹ Denne oppfattelsen ble ikke delt med Nationen eller Morgenbladet, som begge så på Mussolini som en forkjemper for folkeviljen, og med dette så de på fascismen som en folkelig ideologi. Det blir ikke nevnt i detalj noe om fascismens økonomiske politikk, slik som den korporative staten og nasjonalisering av nøkkelindustrier, noe som tyder på at dette ikke var allment kjent før han tok makten.

I 1923 var det åpenbart en større forståelse av fascismen, og dermed også sterkere meninger. Nationen var sterkt for fascismen, mye grunnet at de var sett på som konservative og redaktørens beundring av Mussolini. Mussolini blir hyllet for mange ting av Nationen, slik

---

¹⁰⁰ Hägg 2008, s.138

¹⁰¹ Social-Demokraten, 1. november 1922

som hans effektivisering av jernbanen og politiet, noe som var en effekt av statlig involvering, og kan sees på som et bevis på den sosialistiske bakgrunnen til fascismen. Dette viser også at Nationen hyller Mussolini for å ha innført en fredelig maktovertakelse når fascismen i realiteten underbygget denne maktovertakelsen med vold. Det er altså en manglede forståelse, både med Nationen og Morgenbladet om hvordan fascismen opererer bak kulissene. Arbeiderbladet er mer kritisk til fascismen for dette, og nevner blant annet kapitalistenes motstand mot fascistiske statlige unioner, noe som var en del av den korporative staten. Arbeiderbladet virker også mer bevisst på den egentlige bruken av vold som foregikk bak kulissene, og skriver at fascismen brukte jernhånd og militærmakt fremfor politiske fremgangsmåter.¹⁰² Det var altså klart at forståelsen for *nøyaktig* hva fascismen innebar ikke var til stede, men at enkelte ideer slik som utviklingen av en korporativ stat og bruken av voldelige gjenger, ble mer og mer allmenn kjent over tid, og man ser hint av dette i avisene.

Alt i alt er det klart at politisk bias har en sterk innvirkning på måten norsk presse omtaler Mussolini og fascismen. Det at hver avis ble drevet med politiske intensjoner, gjorde at den politisk holdningen til hver avis hadde en stor innvirkning på hva som ble skrevet, hva som blir utelatt og hvordan det blir vinklet. Den politiske uroen i Norge, med streiker og korte regjeringer, kan ha vært med på å gjøre Mussolinis maktovertakelse til et mer aktuelt poeng, siden fascismen vokste ut av en lignende situasjon, og dette er sannsynligvis grunnen til at fascismen fikk støtte fra blader som Nationen og Morgenbladet, siden man naturlig nok lette etter en lignende sterk karakter som kunne stabilisere den norske situasjonen.¹⁰³ Fascismen ble nok romantisert av disse bladene mer på grunn av Mussolinis «moralske» og sterke karakter, heller enn en forståelse for fascismen, og er et resultat av politisk bias. De splittede meningene i Norge om fascismen er altså en refleksjon av den politiske spliden man hadde på tiden, og når man leser avisene ser man tydelig hvilken politisk posisjon hver avis har, noe som beviser det politiske bias i avisene på 1920-tallet.

---

¹⁰² Arbeiderbladet 23. november; Nationen, 30. oktober 1923, Morgenbladet, 10. februar 1923

¹⁰³ Kjelstadli 2015

4. Litteraturliste

Battistoni. (1923, 30. oktober) «Aarsdagen for underet i Italien» *Nationen*. s.1 Hentet 9. mai. 2021 fra:

<https://www.nb.no/items/1fa3137420760bd434f21defb2b8a185?page=0&searchText=mussolini>

Clark, M. (2014). *Mussolini* (Profiles in power (London, England)). Oxfordshire, England: Routledge.

Dahl, H.F. (2010). Norsk presses historie : 1-4 (1660-2010) : B. 4 : *Norske aviser fra A til Å* (Vol. B. 4). Oslo: Universitetsforlag.

Giglio. (1923, 23.november). «Den italienske fascismens fiasko». *Arbeiderbladet*. s.3, 5

Hägg, G., & Eriksen, H. (2009). *Mussolini : En studie i makt*. Oslo: Spartacus.

Kjekstad, Erling. (2018, 23. mai). «Slik ble Nationens første utgave til». *Nationen*. Hentet 9. mai. 2021 <https://www.nationen.no/rapportasje/slik-ble-nationens-forste-utgave-til/>

Kjeldstadli, K. (2015, 25. november) *Fra gatekamper til faste forhandlinger*. Hentet 9. mai. 2021 fra <https://www.norgeshistorie.no/forste-verdenskrig-og-mellomkrigstiden/1608-fra-gatekamper-til-faste-forhandlinger.html>.

Simonsen, A. (2006). *De der ute - vi her hjemme* (Vol. Nr 6, 2006, Pressehistoriske skrifter (trykt utg.)). Oslo: Norsk pressehistorisk forening.

Strøm. (1921, 16. mai). «Øie for øie». *Alarm*. s. 2 Hentet 9. mai. 2021 fra:

Thyness, P. (2009, 13. februar). *CJ Hambro*. Hentet 9. mai. 2021 fra: https://nbl.snl.no/C_J_Hambro

Ukjent forfatter. (1922, 1. november). «Fascist-regjeringen færdigdannet». *Nationen*. s. 1

Ukjent forfatter. (1922, 2. november). «Fascist-hæren skal demobiliseres.» *Morgenbladet*. s. 1-2

Ukjent forfatter. (1922, 31. oktober). «Mussolinis regjering er færdigdannet». *Social-Demokraten*. s. 1-2

Ukjent forfatter. 1923, 10. februar). «Mussolini – Italiens vulkanske diktator». *Morgenbladet*. s. 1-2

